

Ortodoksinen Opettaja

• 1/2019

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) ja ortodoksisen uskonnon opetus

Asetuksen antamisesta 100 vuotta

Kirkko – toimija ihmisten kesellä vai hengellinen virasto?

Näkökulmia opetustyöhön

Tule mukaan S00Li:n
kevätpäiville Mikkeliin

Ortodoksinen opettaja 1 • 2019

Tässä numerossa:

- 3 Pääkirjoitus
- 4 Tervetuloa Mikkeliin!
- 5 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) ja ortodoksisen uskonnon opetus
- 7 Asetuksen antamisesta 100 vuotta
- 12 Kirkko – toimija ihmisten keskellä vai hengellinen virasto?
- 14 Näkökulmia opetustyöhön

Ortodoksinen Opettaja

Julkaisija

Suomen Ortodoksisten Opettajien Liitto ry. SOOLin tarkoituksena on toimia ortodoksista uskontoa tunnustavien eri aineiden opettajien yhdyssiteenä sekä pyrkiä tukemaan ortodoksista uskonkasvatusta. Mukana liiton toiminnassa on uskonnonopettajia, luokanopettajia, eri aineiden opettajia sekä muita kasvatustalan ammattilaisia.

Taitto

Suvanto

Kannen kuva

Heikki Santasalo

Paino

Grano Joensuu

ISSN 0786-6808

Lehti ei vastaa tilaamatta lähetetyistä kirjoituksista ja kuvista.

www.sooli.fi

Hallituksen yhteystietoja

Elisa Hyvärinen, sihteeri
ainoelisahyvarinen@gmail.com
045 350 7736

Risto Käyhkö, puheenjohtaja
risto.kayhko@gmail.com
050 569 4032

Antti Räsänen
roderasanen@gmail.com
0500 572 587

Johanna Miettinen
jomietti@gmail.com
050 527 1948

Juhani Räsänen vpj
juhani.rasanen@opaasi.fi
050 555 1507

PÄÄKIRJOITUS

Mustapekka vai värisuora – Uskonnonopetuksen ja kirkon lähitulevaisuus

Lukion opetussuunnitelma on jälleen muutoksessa. Tavoitteena on laajentaa yleissivistystä ja vahvistaa lukiokoulutuksen tehtävää korkea-asteelle johtavana kouluna. Edellinen muutos on myös vasta otettu käyttöön. Uuden muutoksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kykyä dialogiin sekä antaa välineitä oman identiteetin rakentamiseen ja arviointiin. Onko aikaisemmin tehty jotain väärin? Tuskin. On varmasti tarpeellista avata ja sanoittaa uuden muutoksen sisältöä, sillä uuden muutoksen on tarkoitus astua voimaan kahden vuoden kuluttua. Uudessa opetussuunnitelmatyössä ovat kirkkokunnastamme vahvasti mukana rehtori Juhani Räsänen ja yliopistolehtori Risto Aikonen. He avaavat tätä työtä tämän lehden artikkelissa, sekä vastaavat kysymyksiin Mikkelissä maaliskuun lopussa SOOLin kevätpäivien yhteydessä. Kannattaa lukea ja tulla kuulolle.

Viime marraskuussa Tampereella kokoonnuimme SOOLin syyspäiville vuosien tauon jälkeen. Kuten arvata saattoi, oli päivien yhtenä teemana Suomen ortodoksisen kirkon 100 vuotta osana itsenäistä Suomea. Lisäksi päivillä keskustelimme tulevaisuudesta – niistä kysymyksistä, jotka haastavat kirkkoa tulevien 20 vuoden aikana. Parranpärinältä vältyäksemme, keskusteluun osallistui myös kirkkomme tulevaisuuden mahdollisia vastuunkantajia. Koska tämä päivä haastaa vahvasti kirkkoa, on meidän myös uskallettava haastaa itse itseämme avoimesti ja rehellisesti. Tänä keväänä on taas SOOLin uuden hallituksen valinta edessä. Yhdistyksen sääntöjen mukaisesti puheenjohtaja valitaan joka toinen vuosi, samoin koko hallitus. Maaliskuun 29.-30. päivinä kokoonnumme Mikkelissä kevätpäivillä ja lauantain ohjelmassa on vuosikokous. Vuosikokouksen kutsu löytyy tästä lehdestä. Tervetuloa siis kaikki kevätpäiville tapaamaan kollegoita, viihtymään ja tekemään hyviä päätöksiä.

Siunattua paastonaikaa toivottaen
ANTTI RÄSÄNEN TM, KM

TERVETULOA MIKKELIIN!

SOOLIN KEVÄTPÄIVÄT 29.–30.3.2019

MIKKELISSÄ, SAIMAAN SEURAKUNNAN TILOISSA,
PAAVALINKATU 4.

Perjantai 29.3

Klo 18.00 Ehtoopalvelus, pyhän ylienkehi Mikaelin kirkko. Omaskustanteinen illallinen ja aikaa yhteiselle ajatusten vaihdolle

Lauantai 30.3

klo 8.30 alkaen aamukahvi seurakuntasalissa

klo 9.00 päivien avaus isä Risto Käyhkö

klo 9.15 "Lukion uusi opetussuunnitelma - missä ollaan menossa" Risto Aikonen ja Juhani Räsänen

klo 9.45 "Peruskoulun oppimateriaalien valmistuminen" Risto Aikonen

Klo 10.30 "Mediamyllerrys" –medialähteitä uskonnon-opetukseen ja joitakin työn tueksi" Hannu Pyykkönen

Klo 11.15 Työpajat

1. Johanna Miettinen – Käden töitä uskonnon opetukseen (srk-sali)
2. Antti Räsänen –Opettajien äänenhuolto: Ohjeita ja harjoituksia (kirkko)

Klo 11.45 ruokailu ja vuosikokous suoraan ruokailun jälkeen

Klo 13.45 Työpajat jatkuvat

Klo 14.15 Iltapäiväkahvit, päivien päätössanat.

Päivien osallistumismaksu 30€

Jos suoritat päivien osallistumismaksun liiton tilille viimeistään pe 22.3. toimii se samalla ilmottautumisena.

Saaja Suomen ortodoksisten opettajien liitto ry,
IBAN FI08 113330 000 56574

Viestiksi SOOLin kevätpäivät + oma nimi.

Osallistumismaksun laskuttamisesta on mainittava erikseen ja ilmottautuminen suoritettava samoin 22.3.2019 mennessä liiton sähköpostiin sooliry@gmail.com. Viitteeksi oma henk. koht. viitenumero.

Suomen Ortodoksisten Opettajien Liitto ry, vuosikokouskutsu

Aika: Lauantai 30.3. 2019, klo 12.15

Paikka: Saimaan ortodoksinen seurakunta, Paavalinkatu 4, 50100 Mikkeli

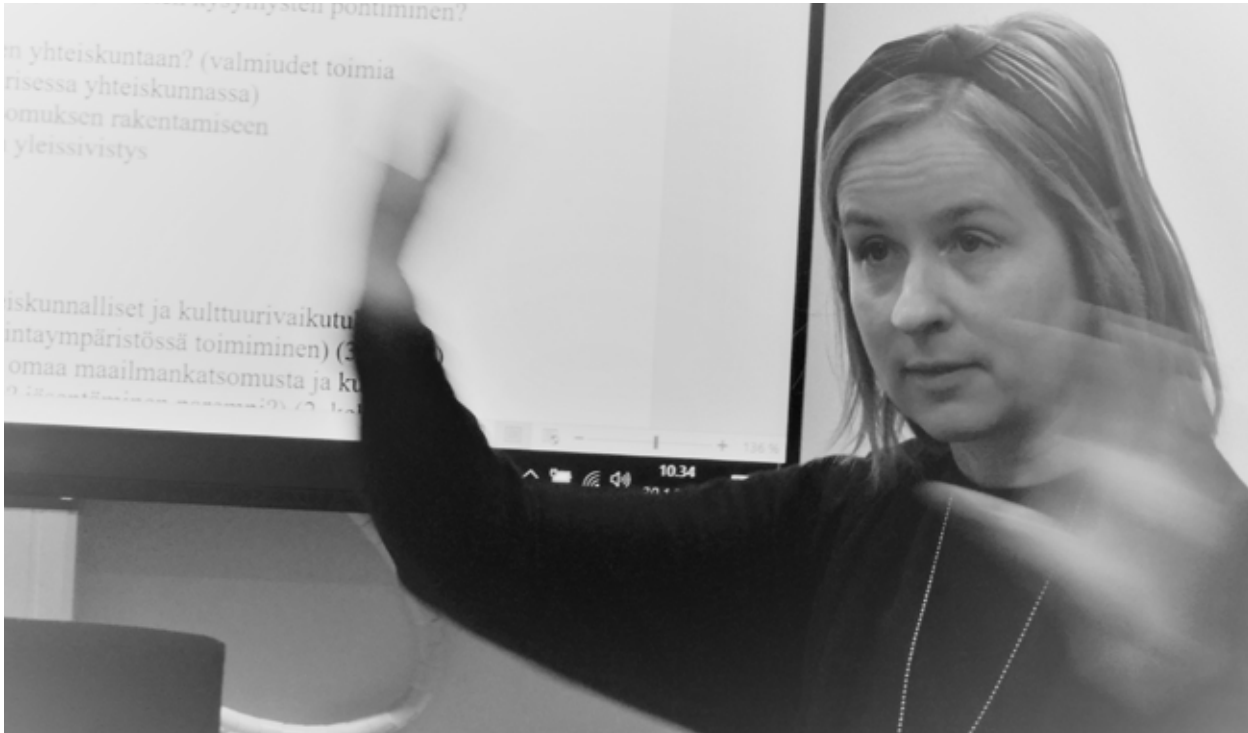
Vuosikokouksessa käsitellään sääntöjen määräämät asiat:

1. Kokouksen avaus
2. Kokouksen puheenjohtajan, sihteerin, kahden pöytäkirjan tarkastajan ja tarvittaessa kahden äänenlaskijan valitseminen
3. Kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen
4. Hyväksytään kokouksen työjärjestys
5. Esitetään tilinpäätös, vuosikertomus ja tilintarkastajien lausunto
6. Päätetään tilinpäätöksen vahvistamisesta ja vastuuvapauden myöntämisestä hallitukselle ja muille vastuuvollisille
7. Vahvistetaan toimintasuunnitelma, jäsenmaksun suuruus sekä tulo- ja menoarvio toimintavuodelle
8. Vuosikokous valitsee yhdistyksen puheenjohtajan ja hallituksen jäsenet
9. Valitaan kaksi tilintarkastajaa ja heille varatilintarkastajat
10. Käsitellään muut kokouksessa mainitut asiat

Mikäli yhdistyksen jäsen haluaa saada jonkin asian yhdistyksen vuosikokouksessa käsiteltäväksi, on hänen ilmoitettava siitä kirjallisesti tai sähköpostilla yhdistyksen hallitukselle viimeistään 15.3.2019.

SOOLi ry:n hallitus

Uusi opetusneuvos FT Kati Mikkola, kuva Risto Aikonen

PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET (2014) JA ORTODOKSISEN USKONNON OPETUS

Oppimäärien vuosiluokittainen painottaminen

Syksyllä 2016 käyttöön otettu peruskoulun opetus-
suunnitelmauudistus muutti uskonossa myös opetus-
suunnitelman didaktisen rakenteen luonnetta. Uuden
opetussuunnitelman didaktiikka ei enää pohjautu
tarkkaan vuosiluokkasisältöiseen rakenteeseen, joka
on ollut käytössä aina peruskoulun alkuajoista saakka.
Uudessa opetussuunnitelma-ajattelussa ei enää tukeudu-
ta didaktiseen ajatteluun, jonka mukaan ortodoksisessa
uskonossa vuosiluokkaisesti opetettaisiin keskitetysti
vain rajattua oppisisältöä. Erityisesti tämä tulee koske-
maan yläkoulun uskonnonopetusta, jossa opetusta on
toteutettu periaatteella kirkkohistoria (7. luokka), maail-
manuskonnot ja Raamattutieto (8. luokka) ja uskonoppi
ja etiikka (9. luokka).

Uusien opetussuunnitelman perusteiden mukaan kaikki
uskonnon sisältöalueet, suhde omaan uskontoon (S1),
uskontojen maailma (S2) ja hyvä elämä (S3), huomi-
oidaan muodostettaessa niihin pohjautuvia, tarkempia
oppimääräkokonaisuuksia suhteessa opetuksen tavoittei-

siin ja tehtäviin eri vuosiluokilla. Ortodoksisen uskon-
non opetus ja uudet oppimateriaalit perustuvat tähän
opetussuunnitelman didaktiseen ajatteluun. Opetuksessa
tämä sekä laajentaa käsiteltäviä sisältöjä että monipuolis-
taa oppilaalle syntyvää kuvaa ja merkitystä uskonosta
oppiaineena.

Sisältöalueet jaetaan eri vuosiluokille siten, että vuosi-
luokkaisissa oppimäärissä käsitellään eri painotuksin
jokaista sisältöaluetta (ks. kuva 1). Opetuksen didak-
tinen ajattelu lähtökohtaisesti perustuu tavoitteiden ja
tehtävien tarkastelulle siten, mitä sisältöjä käsittelemällä
ne parhaiten saavutetaan.

Oppimäärien jäsentelyssä tärkein sisältöalue on S1 eli
suhde omaan uskontoon. Sen sisältöalueet korostuvat
alakoulun opetuksessa vuosiluokilla 1-6. Yläkoulussa
niiden määrällinen laajuus vähenee, mutta opetettavan
eli oman uskonnon sisäinen syventäminen on laajempaa.
Alakoulussa uskontojen maailman (S2) oppimäärät

ovat määrällisesti suppeita. S2:n oppimäärät laajenevat ja syvenyvät yläkoulussa. Alakoulussa, alkaen alkuopetuksesta, tarkastellaan eri uskontojen peruskäsitteitä ja uskontojen käytänteitä. Tässä on mahdollista huomioida eri uskontoja lähialueperiaatteella.

Hyvän elämän (S3) oppimäärät tuovat alkuopetuksessa esille etiikan peruskäsitteitä pyrkien tarkastelemaan niitä oppilaan omassa elinpiirissä. Alakoulussa hyvän elämän lähtökohtien, eettisten periaatteiden käsittely, nivoutuu Raamatun kertomusten ja kirkon jumalanpalveluselämän kanssa. Niiden käsittely laajenee ja syvenee yläkoulun oppimäärissä enemmän suhteessa ortodoksisen kirkon etiikkaan.

Oppimäärien muodostamisen rakenne

Ortodoksisen uskonnon oppimäärien vuosiluokkaisissa jaotteluissa on otettava huomioon kaksi keskeistä periaatetta. Ne ovat vertikaalinen triangulaatio sekä horisontaalinen eheys eli jatkumo (ks. kuva 2).

Vertikaalinen triangulaatio tarkoittaa kolmen sisältöalueen muodostamista siten, että S1, S2 ja S3 tulevat oppiaineen tavoitteiden ja tehtävän ja saavuttamisen kannalta oppimäärissä huomioiduksi edellä kuvatun painotusperiaatteen mukaisesti.

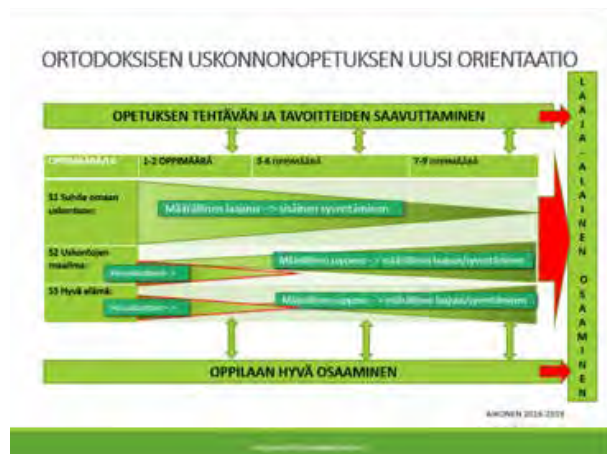
Oppimäärien sisältöalueisiin perustuva horisontaalinen eheys muodostaa jatkumon, jossa kunkin sisältöalueen oppimäärät muodostavat eheän, spiraalimaisen sisällöllisen kokonaisuuden. Siinä uusi tieto liitetään jo aiemmin opetuksessa esille tulleeseen sisältöön. Esimerkiksi S1:ssä

perusasteen opetuksessa ortodoksisen kirkkovuoden tarkastelu lähtee liikkeelle joulusta ja pääsiäisestä laajeten vähitellen tarkastelemaan muita juhlia, niiden taustoja ja perinteitä, jumalanpalveluksia jne. Periaatteen mukaan yläkoulussa tarkastellaan laajemmin juhlien dogmaattisia, pastoraalisia, eettisiä tai kulttuurisia piirteitä soveltuvin osin yhteydessä muihin sisältöalueisiin.

Keskeisiä oppimääriä, kuten esimerkiksi Vanha ja Uusi testamentti kertomuksineen, tulee tarkastella isompina temaattisina kokonaisuuksina. Ne vuosiluokkaistetaan ja rytmitetään eheiksi kokonaisuuksiksi. Eheiden kokonaisuuksien rytmityksen avulla oppilaille muodostuu jatkumoon perustuva näkemys opiskeltavan uskonnon keskeisistä kertomuksista ja käsitteistä.

Sisältöalueiden yhtenäistävässä vuosiluokkaistamisessa tämä rakenne antaa myös mahdollisuuden vastaavalaaiseen eriyttämiseen opetusjärjestelyjen salliessa. Kaksisuuntainen oppimäärien muodostamisen rakenne edellyttää tarkkaa eri vuosiluokkien opetussuunnitelmien tavoitteiden ja oppimääräkuvausten sisältöjen analyttistä tarkastelua. – Toivottavasti se ei johda muuhun kaksisuuntaiseen kehitykseen...

RISTO AIKONEN

Kuva 1. Oppimäärien painotus perusasteen ortodoksisen uskonnonopetuksen eri sisältöalueissa.

Kuva 2. Oppimäärien muodostamisen vertikaalinen ja horisontaalinen rakenne ortodoksisen uskonnonopetuksen eri sisältöalueissa.

ASETUKSEN ANTAMISESTA 100 VUOTTA

Esitelmä Suomen ortodoksisten opettajien päivillä Tampereella 10.11.2018

Miksi Suomen pieni ortodoksinen vähemmistö haluttiin määritellä asetuksella?

Suomen ortodoksisen kirkon yhteiskunnallisen aseman järjestäminen ymmärrettiin aika suureksi asiaksi hallituksessa. Ei ollut yhdentekevää, kuinka ortodoksien asia järjestettäisiin itsenäisessä Suomessa.

Historiaa

Suomen ortodoksinen kansanosa asui pääosin ns. Laatokan Karjalassa eli Laatokan pohjoispuolisissa kunnissa. Lisäksi ortodoksia vähemmistöjä oli suurimmissa kaupungeissa ja Karjalan kannaksen venäläisissä yhteisöissä.

Lähtöolettaimus näytti olleen, että nykyaikaisesti ymmärretty uskonnollinen identiteetti puuttui ortodoksisen kirkon jäseniltä, vaikka siihen liittyvä ortodoksinen perinne olikin vahvana taustalla.

Tuo oli siis jonkinlainen lähtöolettaimus, mikä vaikutti valtiollisten päätösten taustalla.

Suomessa vähitellen esille tullut kansallisuusajattelu vei evankelisluterilaisen kirkon ja valtiovallan etäämmäksi toisistaan.

Sen sijaan ortodoksisen kirkon kohdalla venäläinen slavofiilinen ajattelu korosti ortodoksien yhtenäisyyttä: uskonnollinen yhtenäisyys oli heimoajattelua verrattomasti tärkeämpää kuin vaikkapa kielisukulaisuus.

Karjalan ortodoksit haluttiin siis ymmärtää osaksi suuren Venäjän kirkollista perintöä, johon liittyi venäläinen poliittinen kansallismielisyys eli panslavismi. Todennäköisesti karjalaiset haluttiin samaan pelastettuun kansaan venäläisten kanssa. Taustalla olivat kansallispoliittiset kytkennät.

Suomessa taas odotukset olivat korkealla oman suomalaisen kansallisvaltion saamiseksi. Kehityskulku nähtiin vääjäämättömästi johtavan kohti itsenäistä Suomea, niin kuin kävikin.

Paasikiven senaatti antoi asetuksen Suomen kreikkalais-katolisesta kirkkokunnasta marraskuussa 1918. Miksi tähän oli päädytty? Taustalla oli pitkä ja monimutkainen historia. Suomen valtiovalta ja suomalaiset ortodoksiset kansallismieliset halusivat, että ortodoksisesta kirkosta tulisi luotettava osa suomalaista yhteiskuntaa. Jos tätä ei

saataisi toteutettua, ortodoksien asema yhteiskunnassa tulisi olemaan heikko kansalaisoikeuksien kannalta. Tämä näkemys oli siis kansallismielisillä.

Suomalaisessa ortodoksisessa kirkossa tulisi olemaan suomalainen mentaliteetti, eli jumalanpalvelusten kieli olisi suomi, koulukieli olisi suomi, ja pappien ja kanttorien tulisi osata suomea, eli asiointikieli seurakunnissa olisi suomi. Lisäksi haluttiin yhtenäisyyttä tapoihin, käytäntöihin ja ajanlaskuun.

Suomalaisuuden keulakuvaksikin nimetyin rovasti Sergei Okulovin mielestä papinvaali piti avata luterilaisen käytännön mukaiseksi. Pappisehdokkaiden piti täyttää pätevyysvaatimukset, joille piti asettaa tietyt ehdot.

Kaikki oli kuitenkin Okulovin mielestä tehtävä niin, ettei mallia otettaisi liikaa luterilaisuudesta tai yleensääkään lännen kirkoista. Monessa kohdassa niin kyllä kävi.

Tuo kysymys on monisyinen, sillä ortodoksisessa pappiskoulutuksessa Venäjällä oli paljonkin aineksia länsimaisesta teologisesta ajattelusta.

Sergei Okulovin mukaan yksi vaikea asia oli, että aktiiviset ja edistykselliset ortodoksiset perheet laittoivat lapsensa luterilaisiin pyhäkouluihin, koska perheissä ei ymmärretty kirkkoslaavinkielisiä jumalanpalveluksia. Haluttiin suomenkielisiä palveluksia.

Okulov tunnusti myös sen, että kansallisuusasioissa piti pysytellä kaidalla tiellä, sillä ortodoksinen kirkko oli luonteeltaan katolinen, eli kaikkia kansallisuuksia koskeva, kaikkialla toimiva, ja joka muodostaa yhden Kristuksen kirkon. Okulovin mukaan papit eivät saaneet tehdä politiikkaa uskonnon varjolla. (Okulov 1888).

Yksi huomio, jonka Okulov mainitsee on, että Suomen kreikkalaiskatolisten korkeinta hallintoelintä Viipurin hengellistä hallitusta ei lainkaan kiinnostanut Suomen ortodoksien tilanne, vaan sen toiminta ohjautui ja orientoitui pelkästään Venäjän kirkon asioista käsin.

Näiden niin sanottujen kansallismielisten johtohahmoja olivat äsken mainitun Sergei Okulovin ohella Mihail Kasanski, Sergei Sontsev, Aleksanteri Sadovnikov, Nikolai Solovjev ja Dimitri Sotikov. Muitakin oli, mutta nämä mainitaan yleensä tässä ”kärkiryhmissä”.

Vaikka kaikkien Suomessa toimineiden pappien opinahjo oli jokin venäläinen pappiskoulu, heissä kyti voimakas into suomalaisen ortodoksisen kirkon perus-

tamiseksi palattuaan Suomeen opiskeluvuosien jälkeen. Termi ”perustaminen” saattaa kuulostaa huonolta, mutta sitäkin termiä käytettiin.

Venäläisestä näkökulmasta kirkossa näytti tapahtuvan jonkin sortin separatismia, sillä monia kansallismielisten pappien toiveita pidettiin Venäjän äitikirkon kannalta vähintäänkin sopimattomina. Tosin muunkinlaista näkemystä esitettiin. 1860-luvulla antoi Pietarin Pyhä synodi määräyksen suomen kielen käytöstä jumalanpalveluksissa, jos se oli seurakuntalaisten enemmistön kieli. Tästä alkoi suomenkielisten palvelusten toimittaminen. Siinä edelläkävijänä oli Liperin Taipaleen seurakunta. Ilomantsissa siirryttiin suomenkielisiin palveluksiin kirkkoherra Mikael Skorodumoffin aikana 1870-luvun lopusta lähtien. Pohjois-Karjala jatkoi osana Suomea 1700-luvulta.

Ortodoksisen kirkon asioiden järjestämisessä oli pitkä historia. Suomen hiippakunta perustettiin syksyllä 1892. Piispanistuin sijoitettiin Viipuriin. Oman hiippakunnan perustamista Sergei Okulovkin oli esittänyt. Kirkollisesti se tarkoitti eräänlaista itsenäisyyteen pyrkimistä, vaikkakin kyseessä oli venäläinen hiippakunta ja sen kaikki piispat olivat venäläisiä tai venäläisen kirkollisen perinteen kannattajia. Tosin ensimmäistä piispa Antonia pidettiin kansallismielisiä ymmärtävänä ja paikalliset tarpeet huomioon ottavana.

Vuoteen 1923 saakka piispat olivat venäläisiä. Kansallismieliset jäivät usein vähemmistöön kirkon hallinnossa, mikä vahvisti näkemystä, että hiippakunnan perustamisen tarkoitus olikin Venäjän kirkon vaikutusvallan vahvistaminen Suomessa.

Kulttuurikiista

Eräs suhteita hiertänyt kiista ennen Suomen itsenäistymistä oli niin sanottu kulttuurikiista eli kilpailu karjalaisten lasten valistamisesta. Tilanne johti lopulta siihen, että samalla paikkakunnalla Karjalassa on sekä Suomen senaatin ylläpitämä koulu, että Karjalan veljeskunnan koulu. Venäläisiä kouluja perustettiin 72 kappaletta.

Karjalaiset suosivat venäläisiä Kansanvalistusministeriön ylläpitämiä kouluja, sillä – kuvausten mukaan – niissä opetus ja oppilashuolto oli parempaa. Niissä tarjottiin myös ilmaista ruokaa, vaateavustuksia, jne. Karjalaisen veljeskunnan kouluja pitivät karjalaiset parempina, sillä venäjän kielen osaamista tarpeellisena lasten tulevaisuudelle.

Pappisseminaari

Opettajaseminaarin sijoittaminen Sortavalaan liittyi siihen, että Karjalan syrjäseudut haluttiin integroida

osaksi suomalaisuutta. Paikkakunnan valinta ei siis ollut sattumaa. Suomen kansallisepos Kalevala oli löydetty Karjalasta, joka edusti, tai joka haluttiin nähdä osana jotain mystistä, koko Suomen heimon alkukotia.

Suomalaisuuden muinainen lähtökoti oli mielikuvasolla Karjalassa, joka paikkana valjastettiin osaksi suomalaista kansallista syntyä ja siitä nousevaa identiteettiä, jopa kokemusta. Ortodoksisuuskin voitiin nähdä kansallisessa ajattelussa myönteisenä elementtinä, koska se loppujen lopuksi juontui muinaisesta ylevästä uudesta Roomasta eli Konstantinopolista.

Sortavalaan perustettiin myös pappisseminaari 1918. Sen perustamishetkenä pidetään pyhän Johannes Teologin päivää 26.9.1918. Itsenäisen kirkon vakuudeksi tarvittiin oma pappienkoulutuslaitos, joka saatiin hyvin lyhyellä käynnillä opetusministeriössä. Kerrotaan, että rovasti Sergei Solntsev oli käymässä opetusministeriössä elokuussa 1918, kun hän oli tavannut käytävällä yllättäen senaattori Emil Setälän. Kuulumisten jälkeen Solntsev oli valitellut pappisseminaarin puutetta. Setälä oli vienyt asian heti senaatin käsittelyyn.

Päätöstä Suomen kreikkalaiskatolisen pappisseminaarin perustamisesta on pidetty nopeimmin tehtynä valtiollisena päätöksenä. Suunnitelman antamisesta lopulliseen päätökseen meni noin 2 tuntia! Pappienkoulutus voitiin aloittaa jo samana syksynä.

Voidaankin sanoa, että seminaari on vanhempi kuin kirkkokunta, josta asetus annettiin 28.11.2018.

Sortavalasta tehtiin ortodoksisen kirkon pääpaikka kansallisista syistä. Entinen Viipuri koettiin vanhakantaiseksi. Sortavala edusti muutosta ja suomalaisen ajattelutavan ja jopa identiteetin voittokulkua myös ortodoksisen kirkon johtomiesten ajattelussa.

Asetuksen antaminen

Suomen senaatille ei ollut lainkaan yhdentekevää se, miten Suomen ortodoksien elämä järjestettäisiin kirkollisesti, eikä varsinkaan se, miten ortodoksien asema säädettäisiin osana Suomen lainsäädäntöä ja hallintokäytäntöä.

Jopa Suomen evankelisluterilaisen kirkon asemaa arvioitiin tarkoin 1917. Uudet eduskuntavaalit pidettiin 1.–2.10. 1917.

Perustuslakikomitean mietinnön mukaan hallitusmuotoehdotuksessa sanottiin, että kr. kirkosta on erikseen säädetty ja että Suomen lainsäädäntö ei koske kirkon hengellisiä asioita.

Asetuksen valmisteluvaiheessa tuli esille sekä kr. katolista kirkkoa myötäileviä kannanottoja, että vastustavia.

Puhemies K.J. Stålberg vakuutteli, että ortodoksinen kirkko sai jatkaa elämäänsä ennallaan, mutta valtioneuvos Danielson-Kalmari vastusti venäläisten koulujen toiminnan jatkamista, koska kouluja pidettiin venäläisyyttämiskouluina, ja vieläpä valtion ylläpitäminä (1917).

Venäjän maaliskuun vallankumouksen jälkeen Suomen hallitusmuodossa oli edelleen oma pykälänsä, jossa ortodoksinen kirkko sai erityisaseman luterilaisen kirkon rinnalla. Ortodoksisesta kirkosta mainittiin, että siitä on määritelty erikseen. Maininta hengellisestä riippuvuudesta Moskovaan ei voitu kirjata lainsäädäntöön, koska riippumattoman valtion alueella olevaa organisaatioita ei voitu ajatella kuuluvan ulkopuoliseen tahoon. Stålbergin perustuslakikomitean mielestä ortodoksinen hiippakunta jäisi osaksi Venäjän kirkon hallintoa. Itsenäisyysjulistuksen myötä tuosta näkemyksestä luovuttiin.

Autonomiahanke

Arkkipiispa Serafim (Lukjanov) ilmoitti elokuussa 1917, että Suomen ortodoksit liitettäisiin Aunuksen ja Vianan hiippakuntaan, ja Pietarin metropoliittakuntaan. Näkemykset tulevan kirkon organisaatiosta olivat kaukana toisistaan. Valamoon kokoontunut kokous lokakuussa 1917 päätti, että Suomen hiippakunta oli muodostettava autonomiseksi kirkkokunnaksi. Ongelmaksi nousi kuitenkin heti se, että hiippakunnan johto ei sitä halunnut. Asia tuli yleisvenäläisen kirkolliskokouksen asialistalle syksyllä 1918, mutta se ei edennyt. Bolševikit kielsivät kirkolliskokouksen työn jatkumisen, joten asia ei edennyt.

On tietysti otettava huomioon, että vuodet 1917–1919 olivat poikkeuksellisia yleensäkin, maailmanpoliittisesti. Kirkossa autonomiaa haettiin Moskovan patriarkalta, joka myönsikin sen Suomen kirkolle joulukuussa 1921.

Emil Nestor Setälä ilmaisi hallituksen kannan: Suomen ortodoksien oli katkaistava yhteys Venäjään (Setälä). Siitä huolimatta valtiovallalla oli myönteinen suhtautuminen Suomen ortodokseihin.

Eduskunnan suuri valiokunta ilmoitti kannan, että Suomen ortodokseista muodostettaisiin autokefaalinen kirkkokunta. Taustalla on halu auttaa ortodoksista kirkkoa määritellä se riippumattomaksi Venäjältä. Hanke sai eduskunnan luottamuksen äänin 94-6 (1918). Hallitus sai eduskunnalta käytännössä avoimen valtakirjan asian järjestämiseksi, sillä lain sisältö jäi määrittelemättä.

Kansallismieliset suomalaiset halusivat oman piispan. Sellaiseksi ehdokkaaksi oli jo pitkän aikaa osoittautunut Mikael Kasanski. Hän kuitenkin kuoli ennen valitsemistaan.

Kasanskin kirkolliskomiteatyö alkoi syksyllä 1918. Ortodoksista väestöä ravisteli mm. Johannes Karhapään kohtalo, sekä valkoisten ja punaisten epäasianmukainen toiminta Valamon saarella. Asetuksen piti tulla voimaan 1.9.1918. Pahoja vastoinkäymisiä oli mm. se, että Suomen hiippakunta lakkautettaisiin, ja Suomen kirkon asioita hoitava apulaispiispa sijoitettaisiin Pietariin.

Voidaan sanoa, että Suomessa ortodoksien aseman järjestely valmisteltiin skandinaavisesta oikeuskulttuurin lähtökohdista. Se poikkesi paljon aikaisemmasta, Venäjän kirkon hallintokäsityksestä, joskin samojakin piirteitä niissä oli. Kirkosta voitiin muodostaa ns. kansankirkko 1918, vaikka kyseessä oli pieni vähemmistö.

Lähtökohta kirkon hallinnon järjestämiseksi oli kansallismielisten kannalta huono. Suomen hiippakuntaan (per. 1892) määrätyt papit olivat suurimmalta osaltaan ummikkovenäläisiä. Samaan aikaan Venäjän kirkossa kannatusta saanut venäläistä paremmuutta kaikessa korostanut ideologia slavofiilisyyttä sieti huonosti uudistuksia, kuten kansankielisyyttä tai uuden ajanlaskun noudattamista.

Samaan aikaan Suomessa olleet Venäjän maalliset vallanpitäjät halusivat, että Suomen ortodoksien asema järjestettäisiin juuri Venäjän kirkon käytännön ja oikeustajun pohjalta. Hiippakunnan piispan tehtävä oli venäläisen perinteisen uskonyhteyden varjeleminen. Tosin hiippakunnan ensimmäistä piispaa Antonia pidetään paikallisen hiippakunnan tarpeiden ymmärtäjänä.

Suomalaiskansallisella puolella taas odotukset olivat korkealla suomalaisen ortodoksisen kirkon perustamiselle. Kirkossa tulisi olla suomi liturgisena- ja käyttökielenä.

Merkittävimpiä uudistusmielisiä olivat Sergei Okulov, Sergei Solntsev, Aleksanteri Sadovnikov, Nikolai Solovjev ja Dimitri Sotikov. Heidän mukaansa ortodokseille oli saatava yhtä vahva asema suomalaisessa yhteiskunnassa kuin luterilaisilla, sillä eristäytyminen olisi merkinnyt kansalaisoikeuksien heikkenemistä.

Okulov itse sai Suomen kansalaisoikeuden vasta 1920. Jo 1918 hän ilmaisi suoraan tukensa valtiovallalle mm. kutsumalla sisällissotaa ”katalaksi kapinaksi” ja hyökkäyksenä porvarillista yhteiskuntajärjestystä vastaan. Okulovin viesti oli selvä.

Linjanvedot suomalaiskansallisen ajattelun ja venäläisen kirkollisen ajattelun välillä kiristyivät. Erityisesti A. Sadovnikovin agendalla oli kirkon suomalaistaminen viimeistä alttaripalvelijaa myöten.

Kirkon laillista asemaa selviteltiin pitkään

Ståhlbergin johtama perustuslakikomitea tuli kesäkuussa 1917 siihen tulokseen, että Suomen ortodoksit jäisivät Venäjän kirkon yhteyteen. Pian eduskunta hajotettiin.

Uuden eduskunnan perustusvaliokunta totesi, että Suomen ortodoksit olisivat Suomen lakien alaisia, joskin joissakin hengellis-hallinnollisissa asioissa riippumattomia. Ståhlberg vastasi epäilijöille, että ortodoksit olisivat yhdenvertaisia muiden suomalaisten kanssa.

Ortodoksien aseman järjestely kohtasi myös vastustusta. Vuoden 1917 aikana viitattiin usein siihen, että venäläistämistyö jatkui edelleen Raja-Karjalan kouluissa.

Kun bolshevikit pääsivät valtaan Venäjälle lokakuussa 1917, Ståhlbergin perustuslakikomitean linjausten mukaisesti Suomen ortodoksinen hiippakunta oli vieraan vallan alainen, koska kyse oli pitkälti hengellisestä suhteesta. Tilanne oli ongelmallinen, mutta Suomen ortodoksien hallinto oli siviiliasioissa siirrettävä yksiselitteisesti Suomen hallituksen alaiseksi.

Ongelmana oli kuitenkin koko ajan se, että kirkon venäläinen johto halusi vähätellä senaatin päätöksiä ja tulkita niitä mahdollisimman vähäisiksi kirkon elämän jatkuvuudelle. Suuri ongelma oli uuteen ajanlaskuun siirtyminen, mikä huononsi valtiovallan tukeman kirkollishallituksen suhteita pitkäksi aikaa venäläisiin yhteisöihin, erityisesti Valamon luostariin. Yli 40 munkkia karkotettiin Valamosta syytettynä niskuroinnista kirkollista esivaltaa vastaan 1925.

Suomalaiset kansallismieliset halusivat oman suomalaisesta mentaliteetistä ymmärtävän piispan. Piispanvalli pidettiin Viipurissa tammikuussa 1918. Suomalaisten ehdokkaana oli suomalaisuutta edustanut Mikael Kasanski.

Venäläisten ehdokkaana oli apulaispiispa Serafim, joka halusi pitää kirkon entisellään, ja vastusti mm. autokefaliapyrkimyksiä. Vaalisääntö tuki venäläisiä, joten Serafim tuli valituksi. Venäläisten mielestä Suomen kirkon piti jatkaa osana Moskovan patriarkaattia.

Kirkosta annetaan asetus 1918

Monarkkinen hallintosääntö ei tunnustanut ortodokseja valtakunnan uskonnolliseksi yhdyskunnaksi, vaan vaiken siinä täysin. Sergei Soltsevin mielestä lain oli kuitenkin perustuttava maan demokraattisiin arvoihin. Eduskunnassa kirkkojen asema ohitettiin lyhyesti. Uskonnonvapauspykälän mukaan (pykälä 80) mainittiin,

että luterilainen kirkko oli Suomen ”yleinen kirkko”. Aiempi maininta ortodoksien kirkon erityislainsäädännöstä jätettiin pois: ortodoksinen kirkko oli yhdenvertainen muiden uskonnollisten vähemmistöjen kanssa.

Asetuksen antaminen viivästyi, sillä piispa Serafim mukaan Moskovassa koolla ollut kirkolliskokous olisi yksiselitteisesti lakkauttanut Suomen ortodoksien hiippakunnan. Suomalaiskansallisten mielestä tuollainen päätös olisi merkinnyt kuoliniskua niille pyrkimyksille, joita kansallismieliset ortodoksit kirkon johtomiehet nimenomaan ajoivat.

Ajatus autokefaalisesta asemasta nousi nopeasti uudelleen esille. Haluttiin tehdä täydellinen ero Moskovan patriarkaattiin, jonka asema Venäjällä oli romahtanut bolshevikien valtaan tulon jälkeen.

Eräs merkittävä syy, miksi valtiovalta halusi antaa ortodoksille kirkolle erityisoikeuksia, oli sen kansanvalistustehtävä huolehtia jäsenten sivistämisestä ja kasvatuksesta hyviksi kansalaisiksi.

Kirkollisasioista vastannut ministeri E.N. Setälä teki paljon töitä Suomen ortodoksien aseman järjestämiseksi. Kirkkokunnan talous oli huono keväällä 1918. Ortodoksisista papeista vain neljä oli Suomen kansalaisia. Setälän ja monen muun vastuunkantajan ajatuksissa oli saada Suomen ortodokseista täysin itsenäinen eli autokefaalinen kirkkokunta.

Kansanedustaja Wuorimaan ehdotuksesta kirkkokunta järjestettäisiin riippumattomaksi Venäjästä. Venäläiset papit eivät saisi toimia enää Suomessa. Hänen mielestään ortodoksien pappien palkkaukseen oli annettava valtion tukea, koska muuten he hakeutuisivat Venäjän kirkon yhteyteen. Wuorimaa jäi kuitenkin yksin esityksessään.

Asetuksen erityispiirteitä

Paasikiven senaatti antoi 26.11.1918 asetuksen Suomen kreikkalaiskatolisesta seurakunnasta. Se ei ollut lainkaan niin yksityiskohtainen kuin Suomen luterilaista kirkkoa koskeva lainsäädäntö. Kaikki viittaukset Moskovan patriarkaattiin ja kirkon kanoniseen suhteeseen sen kanssa jätettiin pois.

Asetusluonnoksen mielenkiintoinen yksityiskohta on, että ”uutta piispaa valittaessa voitiin jonkun Patriarkan toimesta kutsua kirkolliskokous koolle, jossa puheenjohtajan toimi (jonkin) Patriarkan määräämä piispa”. Käytännössä asetus olisi sanamuodoissaan asettunut tukemaan muuta kuin Moskovan patriarkaattia.

Arkkipiispa Serafim vaati tämän kohdan muuttamista, joten sanamuodoksi tuli, että ”kirkkokunnalla oli oikeus

itse järjestää kanonis-uskonnolliset suhteensa”. Asetuksen henki ja koko valmisteluprosessi ilmaisevat sen, että siihen ei voitu sisällyttää asioita, jotka olisivat Suomen valtiovallan kannalta epäedullisia. Toisaalta valtiolta ilmaisi suoraan, ettei sillä ole intressejä vaikuttaa kirkon asioihin, jotka se katsoo kirkon sisäisiksi hengellisuonteisiksi asioiksi. Asetuksessa sanottiin: ”Suomen kreikkalais-katolisen kirkkokunnan ylin hallitus on maan hallituksella, sekä, niin kuin siitä tässä asetuksessa säädetään, kirkkokunnan hallinnollisilla elimillä”. Yksinkertaistaen voitaisiin todeta tuon tarkoittavan, että kirkkokunta olisi osa valtion hallintoa, jota viime kädessä johtaa valtioneuvosto. Tosiasiassa valtioneuvosto antoi kirkon hallintoelimille laajan toimintavapauden.

Asetuksen henki ja kirkolliskomitean tarkoitus oli, että papeilta ja muilta virkailijoilta vaadittiin Suomen kansalaisuutta. Asia oli vähän kiusallinen, sillä monilla kirkon johtomiehillä, kuten Sergei Okulovilla ja Sergei Soltsevilla ei itsellään ollut vielä Suomen kansalaisuutta 1918.

Kansallismieliset vaikuttivat lieventävästi asetuksen luostareita koskeviin määräyksiin: luostareiden asukkaiden ei tarvinnut hakea uutta kansalaisuutta, jos olivat oleskelleet luostarissa kuuden vuoden ajan. Asetuksen mukaan piispojen, pappien ja kirkon virkailijoiden, sekä ”varsinainen” munkkien ja nunnien tuli olla Suomen kansalaisia. ”Munkkivanhukset” vapautettiin tuosta velvoitteesta. Kansalaisuuskysestä tuli aika kimuranttinen, ja siihen myönnettiin erivapauksia.

Kirkon virkojen määrittely

Piispan virkaa määriteltiin tarkoin, koska kyse oli kirkon merkittävimmästä tehtävästä. Ortodoksisen kirkon kohdalla hallitus piti oikeuden piispan nimityksen vahvistamiseen. Piispa ei myöskään voinut matkustaa hiipakuntansa ulkopuolelle yli 14 vuorokaudeksi. Kaiken taustalla oli venäläisen vaikutuksen minimointi kirkon päätöksenteossa ja elämässä.

Asetus antoi mahdollisuuden myös apulaispiispan viran perustamiseen. Sen tavoitteena oli vähentää venäläisen arkkipiispan (Serafim) vaikutusvaltaa Suomen hiipakunnassa. Kansallismielisille mahdollisuus omaan ”suomalaiseen” apulaispiispaan tarkoitti edistystä kirkon asioiden järjestämisessä. Apulaispiispa saatiinkin, kun Herman Aav vihittiin Konstantinopolin patriarkaatus Karjalan piispaksi heinäkuussa 1923.

Suomalaisten kansallismielisten kannalta asia oli siis saatu hyvään loppuun vuoden 1925 jälkeen, kun piispa Herman valittiin Karjalan ja koko Suomen arkkipiispaksi. Edellinen piispa Serafim syrjäytettiin ja asetettiin lakkautuspalkalle.

Kirkolliskomitea halusi pitää huolen myös siitä, ettei seurakuntiin valittaisi suomen kieltä huonosti osaavia pappeja tai muuten sopimattomia henkilöitä. Taustalla oli edelleen tavoite venäläisen vaikutuksen vähentämiseksi kirkossa.

Asetuksen merkitys

Käytännön eduista asetus päätti, että kirkollishallituksen kulut maksettiin valtion varoista. Seurakunnat veloitettiin vastaamaan omista kiinteistöistään. Merkittävin asetuksen kohta lienee kuitenkin ollut kirkolle oikeus verottaa jäseniään evankelis-luterilaisen kirkon tapaan. Kirkollisvero perustui kunnallisveron taksoitukseen.

Asetus määräsi myös entisistä venäläisistä sotilaskirkoista ja venäläisistä kouluista. Ne siirrettiin Suomen valtion omaisuudeksi ja luterilaiseen käyttöön. Muut ortodoksiset kirkot kiinteistöineen ja kirkon muu omaisuus oli käytettävä ortodoksisen kirkkokunnan tarkoituksiin. Tähän kuuluivat myös luostarit ja säätiöluontoinen omaisuus.

Luterilainen piispankokous perusti erityisen delegaation, jonka tehtävä oli tehdä esityksiä uskonnonvapauskomitealle. Uskonnonvapauskomitea oli lähtenyt siitä, että ortodoksiselle kirkolle kuului erityisasema suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomen ortodokseilla oli ”historiallisista syistä samanlainen kansanvalistajan tehtävä” kuin luterilaisella kirkolla, linjasi luterilainen kirkolliskokous 1918.

Delegaatiossa asiaa pidettiin kuitenkin vähäpätöisenä. Muu kuin luterilaisuus oli jokseenkin vain ”uskonnollista harrastusta”. Luterilaisuus oli ”alkuperäistä ekumeenista kristillistä ilmaisua”. Näin ollen kouluissa tuli opettaa vain pääuskontoa eli evankelis-luterilaisuutta.

Näyttää siltä, että uskonnonvapauskomitea ei tuntenut lainkaan Laatokan Karjalan uskonnollista tilannetta eikä kouluoloja. Karjalassa oli kuntia, jotka olivat enemistöltään ortodoksisia. Lopulta päädyttiin siihen, että ortodoksinen uskonnon opetus saisi valtion tukea, kuten siihenkin asti.

Luostarikysymyksessä delegaatio nojasi Jaakko Gummeruksen asiantuntijanäkemykseen. Suomeen ei saanut perustaa luostareita ilman valtioneuvoston erityistä lupaa. Luostarit eivät sopineet yhteen evankelisen uskonnemyksen kanssa, koska luostareita voitiin käyttää ”poliittisiin” tarkoituksiin. Tämä painotti erityisesti Kurkijoen luterilainen kirkkoherra Gustaf Arokallio. Taustalla oli hienoinen odotus siitä, että Suomen ortodoksiset luostarit katoaisivat vähitellen, itsestään.

JUHA RIIKONEN, TT

KOHTI UUDISTUVAA LUKIOKOULUTUSTA - LOPS 2021

Moni opettajakin varmasti ihmettelee, miksi lukion uskonnon opetussuunnitelmaa uudistetaan jälleen. Edellinenhän otettiin käyttöön vasta muutama vuosi sitten ja se saadaan läpiviedyksi vain kaksi kertaa. Uuden opetussuunnitelman mukainen opetus (LOPS2021) alkaa jo elokuussa 2021.

Uudistusta perustellaan sekä lukio-opetuksen kehityksellä, että yhteiskunnallisilla ja rakenteellisilla syillä. Opetushallituksen mukaan uudistustarve nousee mm. tarpeesta laajentaa koulutuksen yleissivistyksellistä luonetta ja vahvistaa lukiokoulutuksen tehtävää korkea-asteen opintoihin valmistavana kouluna.

Tähän ajatukseen liitetään nyt myös perusopetuksessa jo käyttöön otettu periaate laaja-alaisesta osaamisesta. Tätä seitsemänkohtaista, lähinnä erilaisten taitojen kehittämiseen liittyvää luetteloa tullaan soveltamaan oppiainekohtaisesti siten, että kokonaisuus tukee oppiainekohtaisten tavoitteiden saavuttamista. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueita toiminnallistetaan kussakin oppiaineessa oppiaineen omista lähtökohdista käsin. Esimerkiksi uskonnon vuorovaikutustaitoihin tulee kuulumaan katsomusdialogikompetenssin vahvistaminen. Samoin halutaan vahvistaa yksilön omien eettisten valintojen ja ratkaisujen merkityksen ymmärtämistä sekä henkilökohtaisella että globaalilla tasolla. Opetussuunnitelman valmistamisessa on vahvasti painotettu sitä, että uskonnon opetus antaa opiskelijalle aineksia ja välineitä oman identiteetin, elämäntutkimuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin.

Myös oppiainerajat ylittävien kokonaisuuksien hallinta ja ymmärtäminen tulevat korostumaan aikaisempaan verrattuna. Tietojen ja taitojen soveltamista yli ainerajojen sekä valmiuksia osallistua mm. eettiseen ja yhteiskunnalliseen dialogiin nostetaan vahvemmin esille. Uskonnon opetuksessa tullaan myös vahvistamaan opiskelijan oman kulttuuriperinnön ymmärtämistä.

Rakenteellinen uudistaminen muuttaa lukion kurssit opintopisteiksi. Jatkossa yksi kurssi vastaa kahta opintopistettä. Kurssin nimike muuttuu opintojaksoksi. Oppiaineittain pakolliset opintojaksot on mahdollista myös jakaa 1-4 opintopistettä käsittäviksi moduuleiksi, joista koulut voivat muodostaa heille sopivat opintojaksot, mutta pääsääntöisesti reaaliaineiden kokonaisuudet rakentuvat kahden opintopisteen kokonaisuuksiksi.

Lukion uskonnonopetuksessa säilyy kaksi pakollista opintojaksoa, joista kummankin laajuus on kaksi opintopistettä. Valinnaisten opintojaksojen määrä säilyy neljänä ja kunkin niistä laajuus on kaksi opintopistettä. Ortodoksisen uskonnon uuden opetussuunnitelman opintojaksot tulevat sisällöllisesti seuraamaan osin nykyisten kurssien sisältöjä, mutta esimerkiksi etiikan opetus tulee korostumaan ja esille nostetaan tieteen ja uskonnon välinen vuoropuhelu. Opintojaksojen sisältöjen valmistaminen lausuntoja varten päättyi maaliskuussa 2019.

Risto Aikonen, Juhani Räsänen

UUSI OPETUSNEUVOS

1.3.2019 aloittaa FT Kati Mikkola
Opetushallituksen uutena opetusneuvoksena, jonka
vastuualueena on mm. uskontojen opetus.

KIRKKO – TOIMIJA IHMISTEN KESKELLÄ VAI HENGELLINEN VIRASTO?

Pohdintoja Suomen ortodoksisen kirkon tulevaisuudesta.

Ortodoksisten opettajien syyspäivillä Tampereella oli lauantain ohjelmassa paneelikeskustelu aiheena ”Tulevaisuuden kirkko”. Panelistit oli pyydetty eri puolilta Suomea monipuolisesti kirkon eri alojen toimijoiden parista. Keskusteluun osallistuivat isä Ioannis Lampropoulos Ilomantsista, TT Juha Riikonen Valamon kansanopistosta, nuorisotyöntekijä Nemanja Balcin Tampereelta, lukiolainen Lena Niemi Helsingistä ja uskonnonopettaja Annika Jonninen Varkaudesta. Keskustelun alustajana ja puheenjohtajana toimi opettaja Antti Räsänen Joensuusta.

Millainen on tulevaisuuden kirkko, mitkä ovat kirkon haasteet 20-30 vuoden päästä? Mikä haastaa Suomen ortodoksista kirkkoa tulevaisuudessa ja kuinka kirkko vastaa näihin kysymyksiin? Millaisena nähdään kirkon kasvatustehtävä ja evankeliumin eteenpäinvieminen? Kuinka kirkko vie evankeliumin viestiä eteenpäin tulevaisuudessa? Nämä kysymykset pohjustivat keskustelua ja siivittivät yleisöä kommentoimaan ahkerasti puhujien kanssa.

Isä Ioannis Ilomantsista näki merkittävänä kysymyksenä, miten kohdata ihminen, joka ei ole mitenkään osallisena kirkossa ja sen jäsenyydessä. Näitä ovat yhä enenevässä määrin perheet ja nuoret kirkkoa ympäröivässä yhteiskunnassa. Juha Riikonen pohti samaa näkökulmaa, kuinka saada aktiiviseksi kirkon toimijaksi ja kuinka saada kirkon elämästä kiinnostavaa. Riikosen mielestä nuorisotyö ja diakonia ovat merkittävässä roolissa yhä enenevässä määrin ja tulee määrittämään

kirkon paikkaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Riikonen näki myös kirkon julkikuvan haastavana, sillä nykyinen tiedonvälitys on reaaliaikaista ja uutisointi kirkosta elää omaa kirkosta riippumatonta elämää. Kirkon tulisi pysyä pitämään esillä mahdollisimman aktiivisesti nykyisiä ja uusia toimintatapojaan mm. sosiaalisessa mediassa.

Yhteiskunnan vaatimukset ja kirkon oppi Uskonnonopettaja Annika Jonninen näki haasteen kirkon jäsenmäärässä ja syntyvyydessä, sillä se näkyy jo pienten paikkakuntien opetusryhmissä. Lisäksi seurakuntien maantieteellinen laajuus vaikeuttaa työn tekemistä. Nuorisotyöntekijä Nemanja Balcin pohti taas kirkon jäsenyyttä, onko se ”jäsenyyttä vai veronmaksujäsenyyttä?”. Kirkko oli pienimmillään silloin, kun Jeesus ristinnaulittiin, sillä ihmiset pelkäsivät Kristuksen tunnustamista. Emme myöskään voi muuttaa kirkon oppia kulloisenkin suuntauksen mukaisesti, vaikka maailma niin vaatisikin. On katsottava rohkeasti eteenpäin ja ottaa yhteiskunnan haaste vastaan pitäen opista vahvasti kiinni. Sulkeutuminen tradition sisälle suojaan yhteiskunnalta on riski, jonka kanssa täytyy toimia harkiten - muuten kirkko muuttuu helposti uskonnollisten toimitusten ja -riittien museoksi.

Kyseenalaistaminen ei ole epäkunnioittavaa Paneelin raikkaimmat näkemykset toi nuori helsinkiläinen Lena Niemi. Ateismi on kasvava trendi, uskominen on noloa ja globalisaation keskellä on vaikeaa pitää traditiosta kiinni. Tämä johtaa eräänlaiseen poliittiseen korrektiuteen, jossa ei uskalleta sanoa vakaumustaan

ääneen. Haaste on myös siinä, että uskova ihminen samaistetaan hieman yksinkertaiseen, tyhmään ihmiseen, joka ei ajattele järkevästi. Toisaalta nuoret haastavat pelottomasti opetusta ja traditiota, sillä he haluavat nähdä, kuinka aikuinen reagoi - onko aikuinen tosissaan. Tämä on pedagogin tärkeää ymmärtää, sillä nuori ei juuri tiedä asiasta, vaikka hän saattaa kyseenalaistaakin. Nuorelle on tärkeää nähdä, voiko aikuiseen luottaa vai esittääkö hän asiansa vain "ex cathedra" - arvovallostaan käsin, vai onko hän sanojensa takana herättäen samalla nuorena luottamusta. Nykynuoren vahvuudeksi on myös sanottava, että oikeassa oleminen ei ole omanarvonkysymys, vaan ihmisellä on oikeus myös olla väärässä.

Isä Ioannis otti keskustelussa esille kristinoppileirin, jonka tulisi olla nuorten arena, paikka jossa he itse keskustelevat ja haastavat asioita. Samoin koulu on paikka, jossa niin ortodoksit kuin muun uskoiset voivat haastaa opettajansa avulla asioiden merkitystä.

"Täytyy olla olemassa, jotta voi toimia" - käytännön diakoniaa ja läsnäoloa

"Jos teemme toimintaa talous edellä ja säästämme kaikesta, ottaa Jumala meiltä sen vähänkin pois" sanoi Nemanja Balcin herättelevästi. Hän on elänyt sodan keskellä, jossa yhtäkkiä saattoi tulla tykin ammus ja viedä kirjaimellisesti kaiken - kodin, omaisuuden, läheisiä ihmisiä - pois. On mietittävä, olemmeko rahalaitos vai palveluntarjoaja. Joka tapauksessa eurot vähenevät joka paikasta Ioannis Lampropouloksen mukaan. On tärkeää muistaa, ettei seurakunta ole vain kirkon sisällä, vaan sen tulee olla läsnä toreilla, kauppakeskuksissa, kouluissa -

siellä missä ihmisetkin ovat. Jos seurakunta on aidosti läsnä, tulee rahaakin. Ilomantsissa seurakunta on seudun muiden seurakuntien ja toimijoiden kanssa lähtenyt toimimaan ihmisten kesellä kouluissa ja mm. vuorotellen ruoan jakelussa. Tähän toimintaan ovat tulleet mukaan myös yrittäjät, kauppiat, ja antaneet ruokakasseja jaettavaksi seurakunnan diakoniatyölle. Tätä ei tapahtuisi, jos seurakunta olisi vain seinien sisällä. Täytyy siis olla olemassa, ennen kuin voi toimia. Seinien sisällä olemme vain hengellinen virasto. Tarvitsemme sitten seurakunnan toimintaa, nuorten piirejä ym? Ei välttämättä tähän asti ymmärretyllä tavalla tarvitse. Tämä tietenkin kuulostaa oudolta, sillä seurakunnissa mitataan toimintaa juuri toimintapiirien ja -kerhojen lukua ja osallistujamäärällä. Monessa seurakunnassa voitellaan, kun ihmiset eivät kuitenkaan tule toimintaan mukaan. Ilomantsissa seurakunta on lähtenyt evankelisluterilaisen seurakunnan ja kunnan nuorisotyön kanssa koululle keittämään nuorille kahvia ja keskustelemaan sinne, missä nuoret ovat - eli toimimaan nuorten eikä seurakunnan ehdoilla. Se vie kuukausia, puoli vuotta ennen kuin nuoret tulevat juttelemaan. Mutta sitten he tulevat ja seurakunta on silloin läsnä seurakuntalaistensa kesellä.

ANTTI RÄSÄNEN TM, KM

NÄKÖKULMIA OPETUSTYÖHÖN

Kristillisen opetustyön merkitystä korostaa jo yksin se, että Vapahtaja velvoitti apostolit ensin opettamaan ja vasta sitten kastamaan (Matt. 28:19; Mark. 16: 15,16). Uskoonhan liittyy vahvasti myös opetus. Pyhä apostoli Paavali vannotti Efeson ensimmäistä paimenta Timoteusta Jumalan ja Kristuksen Jeesuksen nimessä julistamaan Evankeliumin sanaa, astumaan esiin sopivalla ja sopimattomalla ajalla, nuhtelemaan, varoittamaan ja kehottamaan aina pitkämielisesti opettaen (2. Tim. 4:1-2). Opetuksen merkitystä korostaa myös se, että kanonien joukossa on erityinen sääntö, joka velvoittaa piispaa opettamaan. Tätä Pyhien apostolien 58. kanonia selittäen Ioannis Zonaras toteaa, että ”jokaisen piispan hartioilla lepää ehdoton velvollisuus opettaa hänelle uskottua kansaa vanhurskauden dogmeissa ja johtaa sitä totiseen uskoon ja kunnialliseen elämään...”

Uskonnon aineopettaja voi näitä rivejä lukiessaan ajatella, miten tämä koskettaa minua, sillä oma työni on ihan toinen asia, kuin mitä pyhien apostolien kanonissa vaaditaan, enkä ole pappi enkä myöskään piispa. Silti tuo kanoni on opettajankin hyvä muistaa, koska jo kirkon varhaisina vuosisatoina ymmärrettiin opetuksen merkitys. Siihen aikaan opetustehtävä oli uskottu, kuten mainittu kanoni paljastaa, vain papistolle. Syy siihen oli se, että vain harvat olivat tuolloin lukutaitoisia, eikä kirjojakaan ollut paljon. Niin lapset kuin aikuisetkin osallistuivat säännöllisesti seurakuntansa jumalanpalveluksiin ja saivat siellä kuulemistaan opetuspuheista tarvitsemansa uskonnon opetuksen.

Mikä on opetustyön nykytila?

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan ortodoksisen uskonnonopetuksen keskeisin tehtävä on vahvistaa ja ylläpitää oppilaan ortodoksisista identiteettiä. Näin pyritään tarjoamaan tietojen, taitojen ja kokemuksen kautta aineksia oppilaan oman maailmankatsomuksen rakentamiseen ja eettisesti vastuuntuntoiseksi ihmiseksi kasvamiseen. Opettaja törmää työssään kuitenkin monenlaisiin vaikeuksiin. Yhtenä niistä on se, että samassa opetusryhmässä on eri vuosiluokkien oppilaita. Toisena ongelmana voi olla, ettei maahanmuuttajaperheen lapsi vielä osaa riittävän hyvin suomenkieltä. Kolmantena ja vuosien saatossa kasvaneena vaikeutena ovat lasten ja kotien monet ongelmat.

Kirkko kannustaa perheitä huolehtimaan siitä, että lapset osallistuvat koulussa ortodoksisen uskonnonopetukseen. Maahanmuuttajat eivät kuitenkaan välttämättä edes tiedä mahdollisuudesta saada oman uskonnon opetusta. Jos koulu ei informoi maahanmuuttajia mahdollisuudesta ortodoksisen opetukseen, oppilaat ohjautuvat enemmistön opetukseen.

Uskonnonopetuksen käytännön järjestelyt voivat usein olla ongelmallisia sekä kouluille että uskonnonopettajille. Opetus saatetaan esimerkiksi järjestää toisen koulun tiloissa. Mikäli oman uskonnon opetusta ei ole järjestetty lainkaan, oppilas voi valita enemmistön opetuksen. Suurimmalla osalla suomalaisia ortodokseja on heikko suhde kirkkoon. Lapsia ei viedä jumalanpalveluksiin,

"Vaikka perheen tehtävä on ensikädessä vastata lasten uskontokasvatuksesta, jää se usein pelkästään kouluopetuksen varaan"

koska vanhemmilla itselläänkään ei ole suhdetta omaan seurakuntaan. Vaikka perheen tehtävä on ensikädessä vastata lasten uskontokasvatuksesta, jää se usein pelkästään kouluopetuksen varaan. Asia on ongelmallinen, koska uskonnonopetus ei saa olla uskonnon harjoittamista, vaan nimensä mukaisesti vain sen opettamista.

Mikä voi olla kirkollisen opetustyön tulevaisuus?

Hegel on sanonut, että Minervan pöllö lentää vasta hämärän laskeutuessa eli tulevaisuuden tapahtumat tunnetaan vasta niiden toteuduttua. Myös uskonnon opetuksen tulevia kehityksen suuntia voidaan ainoastaan arvailla ja mahdollisesti ennustaa ajan merkeistä. Maassamme on äänekäs vähemmistö, joka haluaa poistaa koulujen tunnustuksellisen uskonnonopetuksen. Voi olla, että tulevaisuudessa heitä on enemmän eduskunnassa, jossa asiasta sitten voidaan päättää. Varsin monissa maissa, kuten Venäjällä, uskonnonopetuksesta vastaa kirkko itse. Käytännössä opetusta saa vain hyvin pieni joukko jäsenistä, ja koska maassa ei ole kirkollista rekisteriä ei todellista jäsenmäärää edes tiedetä. Mikäli kehitys Suomessa johtaisi samaan, ei uskonnonopetusta pystyittäisi järjestämään kaikille jo yksin seurakuntien koon, etäisyyksien ja vähäisten taloudellisten resurssien vuoksi. Käytännössä palaisimme aikaan, jolloin kouluopetus ei saavuttanut kaikkia ja vastuu opetuksesta jäisi

käytännössä papiston ja kanttorien tehtäväksi. Mikäli kirkon verotusoikeus poistuisi, olisi tilanne vielä hankalampi, sillä nykyistä työntekijämäärää tuskin voitaisiin säilyttää.

Tekninen kehitys on luonut uusia mahdollisuuksia. Opetusta voidaan järjestää skypellä ja internetin välityksellä. Opetusmateriaalia löytyy varsin paljon jo nyt internetistä ja tulevaisuus saattaa tuoda sähköiset kirjat myös uskonnonopetuksen avuksi. Keinot ja materiaalit ovat siis jo tällä hetkellä käytettävissä. Mikäli koulujen uskonnonopetus loppuu, ongelmaksi muodostunee se, miten lapset ja nuoret saadaan vapaaehtoisesti opetuksen piiriin. Tosiasiaan on, että tälläkään hetkellä kaikki kouluikäiset lapset ja nuoret eivät saa oman uskontonsa mukaista opetusta. Kirkon kasvatustehtävä ja velvollisuus välittää evankeliumin sanomaa ei kuitenkaan tule muuttumaan.

METROPOLIITTA ARSENI

